

בס"ד, יום ראשון ה' כסליו תשע"ב

שם:

זמן:

מבחן שבועי מסכת ערכין יט - כה (142)

א. (1) אדם שאמר "משקלי עלי", מה עליו ליתן? ומאי קמשמע לן רחבה ורב פפא בהאי דינא? (2) אדם שאמר "קומתי עלי" או שאמר "מלא קומתי עלי", מה עליו ליתן, ומדוע? (3) באר את ספקות הגמ' באומר "עומדי עלי", "רוחבי עלי", "ישיבתי עלי", "עובי עלי", "הקיפתי עלי" (רש"י ותוס')? והאם ספקות אלו נאמרו דווקא בסדר הזה, ומדוע (תוס')?

ב. (1) עד היכן נחשבת הירד והרגל לענין האומר "משקל ידי עלי" או "משקל רגלי עלי" (רש"י ותוס'), ומדוע? והאם בכל דוכתי דבעינן יד או רגל הכי שיעורא, ומדוע? וכיצד משערים את משקל הירד והרגל, ומדוע באופן זה (גמ' ותוס')? (2) עד היכן מגיע עצם הקרסול (איסתוריא), ומניין? ולמאי נפקא מינא (רש"י ותוס')? (3) אדם שאמר "דמי ידי עלי", כיצד משערים את דמיה? ומדוע באופן זה?

ג. (1) כמה דיינים בעינן לשום דמי אדם להקדש? וכיצד הדין היכא דשומתו ידועה כבר קודם שאמר דמי עלי (פרט), ומדוע? (2) האומר "דמי עלי" או "דמי פלוני עלי" ומת, האם יורשיו חייבים בדמיו, ומדוע? והאם סותר הוא למה ששנינו גבי "ונתן פדיון נפשו" הנאמר גבי נזיקין, ומדוע (רש"י ותוס')? (3) האומר "חצי ערכי" או "חצי ערך כלי", עלי, מה דינו ומדוע? וכיצד הדין היכא דאמר "ערך חציני" או "ערך חצי כלי", ומדוע (רש"י ותוס')?

ד. 1) האומר שור זה עולה או שור זה עלי עולה, האם חייב באחריותו (גמ' ותוס'), ומדוע? 2) האומר דמי שור זה עולה, או דמי שור זה עלי עולה, האם חייב באחריותו, ומדוע? והאם יש מעילה בשור (גמ' ותוס'), ומדוע? 3) האומר דמי שור זה עולה לכשיבואו דמיו, האם חייב באחריות, ומדוע? והאם יש בו מעילה, ומדוע?

ה. 1) בית המנוגע שהוחלט ועדיין לא נתצוהו, האם מותר לדור בו, ומנלן (תוס')? וכיצד הדין היכא דהשכיר בית לחבירו ונתנגע, ומדוע (רש"י ותוס')? והאם היכא דנתצו הדין שונה, ומדוע? והאם דין זה הוא אף שיאמר "בית זה" (תוס')? 2) המשכיר את ביתו או ממשכנו לבעל חובו, האם יכול המשכיר או הלווה להקדישו, ומדוע? וכיצד הדין בשוכר ובמלוה, ומדוע (תוס')? ואי נימא דחל הקדשו של המשכיר, האם לאחר שדר בו השוכר יצא הבית לחולין כבכל מעילה, ומדוע (רש"י ותוס')? 3) האם ממשכנים חייבי חטאות ועולות, ומדוע?

ו. 1) אדם המפריש עולה או חטאת על חבירו, האם צריך לדעתו של המתכפר, ומדוע (גמ' ותוס')? והאם לאחר שהודיעו בזמן ההפרשה והתרצה בעינין תו להודיעו בשעת ההקרבה, ומדוע (תוס')? 2) כשכופין אדם לגרש את אשתו, כיצד צריך לנהוג כדי שהגט יהיה כשר, ומדוע? 3) כיצד מכריזים היכא דבעינן למכור נכסי יתומים? וכמה פעמים ובאלו זמנים ביום מכריזים, ומדוע (רש"י ותוס')?

ז. 1) כמה ימים צריך להכריז עבור מכירת נכסי בעל חוב (תוס') או מכירת הקדש ונכסי יתומים, ומדוע? והאם ההכרזה צריכה להעשות בימים רצופין, ומדוע? 2) האם כל היכא דבא בעל חוב להפרע מנכסי יתומים שרי למכור נכסיהם כדי לפרוע (פרט)? ובאיזה גוונא אמרינן דבעינן להכריז על נכסיהם ורק לאחר ההכרזה יכול להפרע מהן (פרט), ומדוע? וכיצד הדין היכא דבאה אשה לגבות כתובתה מנכסי היתומים (פרט), ומדוע?

ח. 1) המוסר שטרוותיו בשעת מיתתו בפני עדים ואומר דאין לו עוד שטרות ולא נמצא שובר בין שטרותיו, האם יכול בעל חוב דידיה להפרע מן היתומים הקטנים, ומדוע (תוס'?) 2) האם יש אפשרות לבעל חוב או לכתובת אשה להפרע מנכסי הבעל חוב היכא דהוא נמצא במדינת הים, ומדוע? והאם יש להוכיח מהתם לענין דין פרעון מנכסי יתומים, ומדוע (גמ' ותוס'?) 3) בעל חוב שאמר בשעת מיתתו תנו שדה לפלוני, כיצד יש לנהוג, ומדוע? וכיצד הדין היכא דרק הודה שדה זו לפלוני, ולא אמר תנו (תוס'?) 4) האם שייך לקבל עדות על נכסים שמחזיקים הקטנים, ומדוע (גמ' ותוס'?)

ט. 1) המקדיש נכסיו ובא לגרש את אשתו, כיצד יש לנהוג עמו, ומדוע? 2) האם אדם עושה קנוניא על ההקדש (פרט), והאם יש להוכיח ממתניתין, ומדוע? 3) היכי משכחת לה "ערב" בכתובה, ומדוע? וכיצד יש לנהוג היכא דיש ערב בכתובה ורוצה לגרש את אשתו, ומדוע? 4) איזה עיצה רצה אבוי שישאיו לרב הונא בריה דרמשה בר עזרי, וכיצד הותר הדבר, והאם הועילה עיצה זו, ומדוע?

י. 1) האם ערב משתעבד אף אם אין נכסים לבעל חוב, ומדוע? 2) המוכר נכסיו וגירש את אשתו, האם עבדינן כי היכי דעבדינן במקדיש נכסיו וגירש את אשתו (גמ' ותוס'), ומדוע? 3) המקדיש נכסיו והיו בהן קרקעות ומטלטלין, מה הוא האופן שעל ידו יכולים לגבות את הכתובה מן ההקדש (רש"י ותוס'), ומדוע? והאם בכל גווי בעינן האי תקנה, ומדוע? וכיצד הדין היכא דהקדישם קדושת הגוף, ומדוע (תוס'?)

יא. 1) כשממשכנים חייבי ערכין, מה אפשר למשכנם ומה אי אפשר למשכנם, ומדוע? 2) מנלן דאין להקדש אלא מקומו ושעתו, ולמאי נפקא מינה? והאם סותר הוא להמבואר בריש פרקין גבי שום ההקדש, ומדוע (רש"י ותוס'?) 3) מאי קמשמע לן ברייתא בהא ד"מקדישים בין לפני היובל ובין לאחר היובל" (תוס'?) והאם סותר הוא להמבואר במתניתין בריש פרקין, ומדוע?

יב. 1) כיצד ביאורו של הפסוק "אם משנת היובל יקדיש שדהו כערכך יקום"? ומה ההכרח לדרוש הכי? ומה הוי אמינא בלא האי קרא (תוס'?) והאם יש לתלותו בפלוגתא דרבי ורבנן אי דרשינן עד ועד בכלל, ומדוע (רש"י ותוס')? 2) הגואל את שדה האחוזה בתוך שנות היובל, כמה מגרע עבור כל שנה שעברה משנת היובל שעברה, ומדוע? והאם יש לתלותו בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן גבי שנת החמישים אי עולה לכאן ולכאן או לאו, ומדוע?

יג. 1) כיצד התבארו דברי המשנה "ולא גואלין אחר היובל פחות משנה", ומה הטעם ברין זה? 2) האם מחשבין חודשים לעצמן גבי מקדיש שדה מקנה, ומדוע? 3) מה כוונת התורה בשיעור דזרע חומר שעורים? וכיצד הדין במקדיש פחות משיעור זרע חומר, ומנלן? 4) שדה שהיו בה נקעים או טרשין, כיצד יש לשערה כדי לפדותה, ומדוע? 5) האם יכול ליתן את פדיון השדה בתשלומים, ומדוע?

יד. 1) איש או אשה שהקדישו שדה אחוזה וגאלה בנם או יורש אחר, למי תצא ביובל, ומדוע (באר היטב)? 2) מדוע סלקא דעתין דהמקדיש שדה אחוזה וגאלה אחד מן הכהנים, אינה יוצאת ביובל לשאר הכהנים (גמ' ותוס'), וכיצד הסיקו בדינו, ומדוע? ולא יזה דין נוסף דמתנות כהונה ילפינן נמי מהאי דינא (תוס')?

בהצלחה!

תשובות למבחן ערכין יט כה

א. (1) האומר משקלי עלי, אם פירש ממה יתן, יש לו ליתן מלא משקלו מה שפירש. ואם לא פירש, יכול להביא לבדק הבית מלא משקלו מכל דבר שרגילות לשקול במקומו. והוסיף רחבה, דאפילו זפת שיש שחלקם מוכרים במנין, מכל מקום כיון שיש השוקלים, שפיר הוא בכלל משקלי. ורב פפא חידש דגם בצלים שהדרך להוסיף על המשקל יותר מן ההכרע, מכל מקום דבר הנשקל הוא ויכול להביא. ואם הוא אדם חשוב, אף דלא פירש יש לו להביא משקל זהב.

(2) דעת רב יהודה שאם אמר קומתי, יש לו להביא שרביט בגובה קומתו בעובי שאינו נכפף, אם פירש מזהב יש לו להביא מזהב, ואם כסף מכסף. אבל אם אמר "מלא קומתי" כיון דיתר את לשונו סבירא ליה לרב יהודה דרשינן יתור לשון כרבי עקיבא, ואמרינן דכוונתו רק לגובה קומתו, אבל אינו בדווקא עב שאינו נכפף. ובברייתא מבוואר דאף במלא קומתי יש לו להביא שרביט שאינו נכפף, דהברייתא סברא דלא דרשינן יתור לשון.

(3) כתב רש"י דספק הגמ' בעומדי הוא האם כוונתו למלא קומתו או לאו. והתוס' ביארו, דאיבעיא לן האם כוונתו לשרביט שאינו נכפף, או כוונתו לשרביט העומד מאיליו אף דנכפף. וכן ביארו דכל הנך ספיקות הם באם תמצא לומר. דאם תמצא לומר דעומדי נותן שרביט אפילו הנכפף, אבל היכא דאמר "רוחבי" אכתי יש להסתפק האם כוונתו שאינו נכפף דומיא דרוחבו שאינו נכפף, או דלמא אף הכא כוונתו רק לארוך כמדת רוחבו. ורש"י פירש דהספק ברוחבי הוא האם כוונתו לארוך כרוחבו או רחב כרוחבו. ואם תמצא לומר דרוחבי היינו רק כמדת רוחבו, אכתי יש להסתפק באומר "שייבתי" האם כוונתו למדת אורך, או כוונתו לכפוף דומיא דיושב. ועוד ביארו התוס' דאיבעיא לן דלמא כוונתו למדת אורך מראשו עד מקום ישיבתו או דלמא כל גופו קאמר. אי נמי, האם כוונתו לקומת ישיבתו, או כוונתו לשרביט המחזיק מקום ישיבתו. ובתר הכי הסתפקו היכא דאמר "עובי" על דעובי הרי וודאי אינו נכפף, או דאף הכא כוונתו למדת אורך. ובתר הכי הסתפקו בהקפי עלי, ולרש"י הוא האם כוונתו לארוך כהקיפו או כוונתו לעבה כהקיפו. ולתוס' הספק האם כוונתו לארוך כהקיפו, או כוונתו לכפוף כהקיפו ועבה שאין יכול לפשטו.

ב. (1) לדעת רש"י ידו בלשון בני אדם היינו עד בית השחי, ולהכי האומר משקל ידי עלי יש לו ליתן משקל ידו עד בית השחי, דהא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ולתוס' היינו עד המרפק. ובלשון תורה יד היינו רק מהקבורת, כדחזינן בתפילין דכתיב "על ירך" ואמרינן דהיינו קיבורת שבורע. ולענין רחיצת ידיים ורגליים דכהנים, היד חשיבא רק עד הפרק, דהלכתא גמירי לן הכי. ולדעת רבי יהודה משערים המשקל על ידי שיכניס את ידו לחבית מלאה מים ומחמת נפח ידו יחסרו המים, ויטול חתיכת בשר עם גידים ועצמות משל חמור שיש בה כבשר גידים ועצמות שיש בידו דקים לן דשוה למשקל בשר אדם, ויתנם לתוך החבית עד שתתמלא, ועתה ישקלם וידע כמה תשקול היד. אבל בלאו הכי הרי פעמים שמכביד ידו ופעמים שמקל ואי אפשר לשקלה בפני עצמה. וכתבו התוס' בפירושו אחד דיש לשקול הבשר קודם נתינתו למים, משום דכשנותנו לתוך המים הרי מכביד הבשר יותר. ודעת רבי יוסי דעדיף טפי לאמוד את היד גופיה ולא לשערה כחמור, משום דקשה לכוון השיעור בנתינת הבשר גידים ועצמות דומיא דידו. ולענין רגל בנדרים השיעור הוא עד ארכותו. ומכל מקום לדין תורה השיעור הוא רק עד עצם הקרסול, כדחזינן דהתמעטו בעלי קבין מעליה לרגל משום דכתיב ביה "רגלים", ואי נימא דהרגל מגיע עד הארכובה, הרי אף לבעלי קבין אף דאין להם כף רגל, מכל מקום עדיין נשתיר מרגלן. ולענין חליצה דמציו דמן הארכובה ולמטה הרי רגל לחליצה, היינו משום דכתיב "מעל רגלו" דבעינן מעל הרגל.

(2) סברינן דעצם הקרסול מן עצם הכף היא, דאי נימא דהיא עצם מעל הכף, הרי הרי "מעל רגלו" ולא יועיל חליצה מן הארכובה ולמטה דהא הרי מעל דמעל. אמנם מסקינן, דאף דהוי עצם אחריתי, מכל מקום כל דלהדי כרעי ככרעיה דמי. ולרש"י היינו דהיכא דנחתך מעל הקרסול. ולתוס' היינו היכא דקשר הרצועות מעל הקרסול.

(3) לדעת רבא אומדין אותו אומד של נזיקין, כמה היה שוה להמכר עם יד, וכמה שוה עתה. ודעת אביי דאין אומד זה מועיל להקדש, דהא בנזקין כיון דעתה אדם מאוס הוא, אף ערכו אם היה לו יד הוא פחות, ולענין הקדש הרי בעינן ליתן את מחיר היד כאדם שלם. והתוס' ביארו, דאדרבה, בניזקין התשלום הוא יותר גדול משום דחיסרו אף בהא דנמאס הוא, אבל להקדש לא בעי ליתן כולי האי. אלא משערין אותו כעבד הנמכר בשוק שידו מוכתבת לרבו ראשון.

ג. (1) להקדש בעינן עשרה דיינים, דהא אדם הוקש לקרקעות דילפינן בהו [מדכתיב עשרה כהנים], דבעינן דווקא עשרה. ואם אמדוהו מעיקרא אומד של נזיקין, הוא ספק בגמ' אי מהני עתה להקדש. וכן הסתפקו היכא דמעיקרא אמדוהו אומד דהקדש ותו אמר דמי עלי. וכן הסתפקו היכא דאמדוהו אומד סתם בעשרה אי מהני.

(2) האומר דמי עלי ומת, אין היורשין חייבים לשלם, דהא שיעור הדמים נמדד כשעת הנתינה וכיון דהוא מת הרי אין דמים למתים. ולא מהני מה דידוע דקודם מיתתו היה שוה לכל הפחות ד' דינרים, משום דבעינן דווקא "אומד". ואם אמר דמי פלוני עלי ומת, כיון דאותו פלוני בחיים הרי יש אומד. והבנים חייבים לשלם רק באופן דעמד כבר בדין, דאי לאו הכי הא הוי מלוה על פה, ואיכא למאן דאמר דאין גובין מן היתומים. וכן משום מלוה הכתובה בתורה אינו מהני לכולי עלמא. ואינו סותר לדין המבוואר גבי נזיקין דנותנים את דמי המת, משום דהתם הרי הזיק אדם חי ודין התורה ליתן כשעת הנזק. והתוס' כתבו דהתם הוא גזירת הכתוב.

(3) חצי ערכי מחויב בחצי ערך. ולדעת רבי יוסי בר יהודה בברייתא, קונסין אותו ליתן ערך שלם גזירה אטו אם יאמר ערך חציי, דבכהאי גוונא חייב ערך שלם משום דהוי כאבר שהנשמה תלויה בו. ואם אמר "חצי ערך כלי", לדעת רבי מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, יש לו ליתן מחצית מדמי הכלי. ולדעת רש"י איכא רבנן דפליגו וסברו דאינו חייב כלום משום דלא התנדב כדרך המתנדבין. והתוס' כתבו דבכהאי גוונא שפיר כדרך המתנדבין הוא, ואי נימא דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וודאי דחייב בדמים. ואם אמר "ערך חציי עלי", כולי עלמא מודו דנותן ערך שלם, דהא בחצי גופו יש אבר שהנשמה תלויה בו, וילפינן מדכתיב "כערכך נפשות" דנותן אף על ערך דבר שהנשמה תלויה בו. ואם אמר "ערך חציי כלי" הרי לא התנדב כדרך המתנדבין, ותליא בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן אי דבריו קיימים אי לאו, דאי נימא דבריו קיימים, יש לחייבו בדמים לדעת רבי מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה.

ד. (1) שור זה עולה אינו חייב באחריותו כלל. ואם אמר שור זה עלי עולה, לדעת רב חייא בר רב, נמי אינו חייב באחריות, משום דאמר "זה" ומה דאמר "עלי" כוונתו רק שעליו מוטל הטורח בדבר. וכתבו התוס' בתירוץ אחד, דהסוגיא בחולין פליגא אסוגיין, ולדידה, כל שאמר עלי, אף דאמר זה חייב באחריותו.

(2) האומר דמי שור זה עולה אינו חייב באחריות הדמים. וכתבו התוס' דלכאורה אין כלל קדושה בשור דהוי כמקדיש דמי שור חבירו, דרק הדמים קדושים. ואם אמר "דמי שור זה עלי", הרי חייב באחריותו. דכיון דהקדיש הדמים שאינם נמצאים ליכא למימר דמה דאמר זה כוונתו לפטור עצמו מן האחריות, אלא כוונתו דשור זה יקדש לענין דמי ועלי אחריותו. ובסוף דבריהם כתבו התוס' דיתכן דכשאמר דמי שור, כוונתו להקדיש השור לדמיו ואף יש בו מעילה.

3) אינו חייב באחריות השור דהרי לא הקדישו עתה אלא הקדישו רק לאחר שימכר. אבל לאחר מכירתו יש חיוב אחריות על הדמים. ואמרינן בגמ' דאתיא דווקא כרבי מאיר דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, דאי לרבנן הא לא מהני הקדשו.

ה. 1) כתבו התוס' דמסוגיין לכאורה נראה דשרי לדור בו, דהא אמרינן דהמשכיר בית ונתנגע אומר לו הרי שלך לפניך. אמנם הוכיחו מהא דאמר גבי צרעת בגדים "צרעת ממארת היא" ודרשינן תן לה "מארה", דאסורה בהנאה. וכן הוכיחו מהא דאמרו גבי סנדל המוסגר והמוחלט דלא תחלוץ, ובדיעבד הוי חליצה משום דמצוות לאו להנות נתנו, ומשמע דאיסורא הוא משום הנאה. ואם השכיר בית לחבירו ונתנגע, אומר לו הרי שלך לפניך, ואפילו אי נימא דאסור לדור בו, משום דהבית עדיין בעיני. אמנם כתבו התוס' דהפסיד שכו. אבל אם כבר נתצו חייב להעמיד לו בית אחר, ואפילו אם אמר בית זה, והיינו משום דמזל המשכיר גרם וכדכתב רש"י.

2) כתבו התוס' בתירוץ אחד דיכול להקדישו מה שיותר על השכירות או החוב, ומכל מקום השוכר צריך להעלות שכר להקדש, דהא משתמש אף בשל הקדש ואינו יכול לברר חלקו. ובתירוץ אחר כתבו, דיש לחלק בין משכון דאינו יכול להקדישו משום שאינו חוזר איליו בלא פרעון, לבין שכירות שיכול להקדישו משום דחוזר איליו לאחר ימי השכירות בלא פרעון. אמנם דחו דמוכח מכמה דותכי דאף לזה יכול להקדישו. ועוד כתבו, דבשכירות יש לחלק בין היכא דהשוכר שילם קודם ימי השכירות, דבכהאי גוונא אין המשכיר יכול להקדישו, לבין היכא דהשוכר לא שילם שיכול המשכיר להקדישו. ועוד כתבו התוס', דהשוכר גופיה וכן המלוה יכולים להקדיש כל זמן שהוא שלהם, ויעלו השכר אף להקדש. והיכא דהקדישו המשכיר והשוכר דר בו, כתבו רש"י ותוס' דיש גורסין דיצא כל הבית לחולין, ויש גורסים דרק השכר יצא לחולין. והתוס' הוכיחו כהאי גירסא דרק השכר יוצא לחולין, מהא דאמרינן גבי קרדום של הקדש דכל שלא התכוונו להוציאו מרשות ההקדש אלא רק את טובת הנאתו, רק הטובת הנאה יוצאת לחולין, ואכתי ברשות ההקדש הוא ויש בו תו מעילה.

3) סתם חייבי חטאות אין ממשכנים משום דניחא להו בכפרה ובוודאי יביאו כפרתן, מלבד בחטאת נזיר דכיון דקיימא לן דסגי בקרבן אחד כדי להתירו, יש חשש שיפגע אף בחטאת ויש למשכנו. וסתם חייבי עולות ממשכנים מלבד עולת מצורע, דמשום דכל קרבנותיו מעכבים, אין חשש שיפגע.

ו. 1) לדעת שמואל בזמן ההפרשה בעינן את דעתו אפילו בעולה, משום דאיכא דניחא ליה לא להתכפר ולהתרוצות בקרבן לא שלו. ולדעת עולא, דווקא בחטאת מקפדינן לדעתו משום דאינו רוצה להתכפר בקרבן חבירו. אבל עולה דאינה אלא לריצוי, מסתמא ניחא ליה ולא בעינן לדעתו. ואם הודיעו בשעת ההפרשה, לדעת שמואל אין צורך להודיעו בשעת ההקדשה מלבד בחטאת ואשם, משום דבעינן להתדוות על חטא בשעת סמיכה. ולדעת עולא, בשעת ההקדשה אף לעולה יש להודיעו, משום דשמא רוצה לקיים מצוות סמיכה אף דליכא ווידוי.

2) צריך לכפותו עד שיאמר רוצה אני, דהא בעינן דווקא "לרצונו". וכן בעינן שיבטל את כל המודעות, ולא מהני מה שהתרצה ליתן, משום דבהא דמתרצה ליתן אכתי אינו ראה שמבטל המודעא.

3) צריך להכריז שדה זו ששמוה בית דין בכך וכך ועושה פירות כך וכך כל הרוצה ליקח יבוא ויקח, וצריך להכריז עבור מה נמכרת, משום דיש המעדיפים לקנות היכא דנמכרת לפרעון חוב, משום דהמלוה יקבל אפילו זווים חסרים. ויש המעדיפים לקנות עבור פרעון כתובה משום דהאשה מקבלת על יד על יד. ויש להכריז בבוקר ובערב, ולרש"י מכריז מעיקרא בבוקר כדי שיאמר לפועליו שבדרךן לשרה יעינו בזה השדה, ומכריז בערב כדי שיוכר לשאל את הפועלים בערב כיצד השדה. והתוס' כתבו דמכריזים מעיקרא בערב כדי שבגמר מלאכת הפועלים בשדה יאמר להם לסייר השדה, ומכריזים שוב בבוקר כדי שיוכר לשאלם כיצד השדה. אבל לא מסתברא דיאמר להם בבוקר שייסרו השדה על חשבון זמן מלאכתן.

ז. 1) בכל בעל חוב כתבו התוס' דצריך להכריז שלושים יום. ולענין יתומים מבואר במתניתין דנמי מכריזים רק שלושים יום, ודעת רבי יהודה וחסכמים שמכריזים ששים יום. ולענין הקדש יש להחמיר טפי משום רווח הקדש, ויש להכריז ששים יום, ולדעת רבי יהודה יש להכריז תשעים יום. ושיעור ימים אלו הם בהכרות ימים רצופין בוקר וערב. אבל אם מכריז רק שני וחמישי, אף רבי מאיר מודה דבעינן ששים יום, דאף שאינן רצופין מכל מקום כיון דמשכא מילתא קלא אית ליה. וכתב רש"י דהיינו דווקא שיתחיל מיום שני באופן דבששים יום יהיו שמונה עשר ימי הכרזה.

2) דעת רב אסי דאין להזקק לנכסי יתומים משום דיש לחוש שמא האב התפיסם צרי, ולדעת רב פפא היינו משום דפריעת בעל חוב מצוה היא, ואין הקטנים חייבים במצוות. אמנם אם הלזה לגוי והגוי טובע, וודאי דיש למכור מיד. ואם הלזה בריבית ואינו תובע [דהא רוצה בריבית], יש למכור הנכסים מיד כדי שלא יפסדו היתומים על ידי הריבית. ועלה אמרינן במתניתין דאם הגוי ציית להמתין זמן הכרזה ולא יטול ריבית, יש להמתין ולהכריז. ולענין כתובת אשה אין לגבות משום דאין הפסד ליתומים דהרי אף דניזונת משלהם, מכל מקום מעשה ידיה שלהם. אבל אם האב הודה דחייב או דשמתוהו על הא שלא שילם ומת בנידויו, שפיר יש לגבות אף מן היתומים דהא לא חיישינן לצרי. מלבד לדעת רב פפא דמשום דלאו דבני מצוה נינהו ואין לחייבם אי לאו שיש הפסד. ולדעת רבי יוחנן אף כתובת אשה יש להפרע מנכסי היתומים משום הפסד המזונות, ולא מהני מעשה ידיה, משום דוימנין דלא ספקא. ואין להכריז דהא מפסידים בוודאי המזונות, מלבד היכא דעמדה כבר בדין דאין לה כבר מזונות, ואף דעתה אינה מפסדת מכל מקום כיון דמעיקרא היו נפרעין אף עתה נפרעין. ולדעת מרימר אף בגרושה שאין לה מזונות יש להפרע משום חינא, ובכהאי גוונא בעינן להכריז.

ח. 1) לדעת רב הונא בריה דרב יהושע, הא יש לחוש לצרי בלא שובר, ולכן אף אם לא נמצא שובר בין שטרותיו, יש לחוש ולא להפרע. ולדעת רבא אין לחוש לצרי בלא שובר. ולהכי אם לא נמצא שובר בין שטרותיו, יש להפרע. ולדעת רב פפא לעולם אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים משום דלאו בני מיעבד מצוה.

2) אשה יכולה להפרע מנכסי בעלה היכא דהלך למדינת הים, ואינה צריכה להמתין עד שיחזור דמשום חינא אקילו עלה. אמנם דווקא בשבועה דשמא כבר נפרעה. ולענין בעל חוב דעת רבי יצחק נפחא דאינו גובה, ודעת רב נחמן דאף הוא גובה. ומסקינן דליכא ראייה דלא חיישינן לשובר אף בנכסי יתומים, משום דדווקא הכא תיקנו הכי כדי שלא ילך כל אדם ויטול מעות חבירו וילך למדינת הים. וכתבו התוס' דהאי טעמא היה פשיטא לגמ' אף משום החשש דצרי.

3) תנו שדה לפלוני, כיון דאיכא הודאה של החייב הרי נזקקין ואמרינן בגמ' דמעמידים אפטרופוס. וביאר רש"י דהיינו כדי לברר שיטול הבעל חוב קרקע ובורית. והיינו דווקא אליבא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דאין נפרעין משום חשש צרי, אבל לרב פפא אין גובין. ואם אמר שדה זו, לדעת רבא לא בעינן אפטרופוס משום דגובה רק הימנה. ולדעת נהרדעאי אף הכא בעינן אפטרופוס. וביאר התוס' דהוא כדי לברר שמא היה שובר, דאף שהודה הרי לא נתכוון ליתן אלא בחובו. ועוד פירוש כתבו התוס' דבאומר תנו כוונתו ליתנו במתנה. ולא סגי בהודאה, משום דהודאה בלא תביעה יש לימר דשלא להשביע את בניו אמר כן, ודווקא אם יאמר תנו יש ליתן.

4) היכא דעדות העדים ברורה ואין לפקפק בדבר, מקבלים אף בפני קטנים, כדחזינן בהא דנמצאת שאינה שלו, דמוציאין אף מקטנים.

ט. 1) לדעת רבי אליעזר יש להדירו הנאה ממנה, דחיישינן שמא אינו רוצה לגרשה אלא כדי ליטול הכתובה מן ההקדש ויחזור וישאנה. אבל דעת רבי יהושע שאין צריך להדירו הנאה. ומסקינן דהיינו משום דסבר דיש שאלה להקדש, ואי כוונתו לקנוניא הרי עדיף ליה טפי להשאל על הקדשו מאשר לגרש את אשתו ולגבות כתובתה ולחזור ולישאנה.

2) דעת רב הונא דבשכיב מרע לעולם לא חיישינן לקנוניא ואפילו קנוניא זוטרתה, משום דאין אדם חוטא ולא לו. ובבריאי, בקנוניא זוטרתה כגון לפטור הבעל חוב משבועה היכי דנקט שטר שאינו מקויים בידו, כולי עלמא מודו דחיישינן. ובקנוניא גדולה דתנו מנה לפלוני היכא דאין שטר בידו, מעיקרא אמרינן דנחלקו בה רבי אליעזר ורבי יהושע דמתניתין, ומסקינן דבמתניתין כולי עלמא מודו דחיישינן לקנוניא.

3) משכחת לה בערב קבלן היכא דיש נכסים לבעל, דכיון דלא נחסר שום ממון על ידו, אינו משעבד נפשו, אלא היכא דיש נכסים שיכול לחזור עליהם. ואיכא דאמרי דהיכא דנעשה ערב לכתובת בנו אינו מקפיד דווקא על נכסים. ואיכא מאן דאמר דערב קבלן לעולם משתעבד. אבל ערב סתם אינו משתעבד כיון דלא נחסר כלום על ידי התחייבותו, ואין לו הנאה להשתעבד מחמתה. והיכא דאיכא ערב יש לחוש שמא הבעל מגרש את אשתו כדי לגבות הכתובה מן הערב, ולהכי אין מגרשים אלא אם ידור הנאה מאשתו שלא יחזירנה.

4) אביי רצה להשיאו עיצה שיגרש את אשתו שלא בבית דין כי היכי דלא ידירוהו, ותגבה כתובתה מאביו ויחזור וישאנה. ואף דבעלמא קאמר אביי דכהאי גוונא נקרא רשע ערום. הכא שאני משום דבנו היה וכן היה צורבא מרבנן. ולבסוף לא הועילה עצתו, משום דרב הונא כהן היה ואסור לו להחזיר גרושתו.

י. 1) קבלן דבעל חוב משתעבד אף אם אין נכסים. וערב סתם נחלקו בו אי בעינן שיהיה נכסים ללוה, דדווקא בהכי סמך דעתו, או דכיון דהוציאו ממון על פיו גמר ומשעבד עצמו אף בלא שיש נכסים ללוה.

2) לדעת רב פפא אף בלוקח יש לחוש לקנוניא, ולהכי אין לגרשה אם לא שידור הימנה הנאה. וכתבו התוס' דהיינו דווקא היכא דמכר וגירש מיד, אבל אם גירשה רק לאחר זמן אין לחוש לקנוניא. ודעת נהרדעאי, דבלוקח אין לחוש לקנוניא, דדווקא בערב דעשה מצוה וכן בהקדש משום רווח ההקדש בעינן להדירו, אבל בלוקח איהו דאפסיד אנפשיה.

3) מבואר במתניתין דבעינן ליתן פרוטה להקדש לפדותה, ואמרינן בגמ' דהוא משום דינא דרבי אבהו דגזרו שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, אבל מעיקר דינא אין ההקדש חל כלל על השיעבוד, וכתבו התוס' דבין הקדיש קרקעות ובין הקדיש מטלטלין הכי דינא דאין ההקדש חל על השיעבוד. וברש"י מבואר דהבעלים הוא הפודה. והתוס' הביאו בשם רש"י דהבעל חוב גופיה הוא הפודה. והני מיילי בקדושת דמים. אבל הקדישם קדושת הגוף, ההקדש מפיקע מידי השיעבוד ואין להם כלום על ההקדש. ונחלקו רבנן ורבן שמעון בן גמליאל היכא דנכסיו אינם שוים כשיעור החוב, ולפירוש ראשון ברש"י דעת רבנן דאף בהא דעת המלוה והאשה על הנכסים ואין הלוה יכול להקדישם. מלבד היכא דהנכסים שוים פחות מחצי ערך החוב. ודעת רשב"ג דאף בשוים טפי מחצי, כל שאינו כשיעור החוב אינו סומך עליהן ושפיר חייל ההקדש. ולפירוש שני ברש"י, כולי עלמא מודו דאין ההקדש חל, אלא דרשב"ג סבר דכל שאינו שוה כשיעור החוב אף פרוטה דרבי אבהו אין צורך להוסיף, ודעת רבנן דרק בשוה פחות מחצי אין צריך לפדות בפרוטה.

יא. 1) אפשר למשכן את כל נכסיו אבל לא את כלי אומנתו, וכן צריך לשייר לו ב' כלים מכל מין ומין, מלבד מין כלי שמעיקרא הסתפק ממנו באחד. וכן צריך לשייר לו מזון שלוש יום וכסות שנה ומטה מוצעת וסנדלים ותפילין, דהא כתיב "ואם מך הוא מערכך" ודרשינן החייהו מערכך. אבל לצורך אשתו אין משיירין, דהא כתיב "הוא".

2) ילפינן לה מדכתיב "והיה ערכך ביום ההוא". ולדעת רש"י האי קרא איירי דווקא לענין ערכין דאזלינן בתר שומת מקומו ושעתו, דאין צריך להמתין עם פרה עד יום השוק, וכן אין צורך לשום מרגלית כפי שיעורה במקום העשירים. והתוס' ביארו דהאי דינא נאמר אף בכל גזבר המוכר מנכסי ההקדש שאינו צריך להמתין למוכרה ביוקר. ומה דשנינו בריש פרקין שום ההקדש ששים יום, היינו דווקא בקרקעות, אבל במטלטלין אין מכריזים ומשהים מחשש שמא יגנבו.

3) כתבו התוס' דקמשמע לן דאף דבשנת היובל גופה אין להקדישה נלכל הפחות לשיטת רבנן דלא דרשו בשנת היובל כולל שנת היובל, מכל מקום יכול להקדישה בתחילת שנת היובל עד יום הכיפורים דאז חל היובל. וכן יכול להקדישה מיד לאחר ראש השנה שבסופה, ולא אמרינן דשנת היובל נמשכת מיום הכיפורים עד יום הכיפורים. ואינו סותר למתניתין דקתני אין מקדישים פחות משתי שנים קודם היובל, משום דמתניתין אתי לאשמועינן עיצה טובה לא להקדישה בזמן זה, משום דהמקדיש שנתיים קודם היובל אין לו דין גרעון וחייב ליתן חמישים שקל לזרע חומר שעורים.

יב. 1) רב דרשה דאף בשנת היובל גופה הקדשו הקדש ופודה בחמישים שקל לזרע חומר שעורים, והיינו דווקא לשיטת רבי דדרש בכל התורה עד ועד בכלל. אבל לרבנן דלא דרשו עד ועד בכלל, מודה רב דאינה קדושה בשנת היובל וכמבואר בברייתא. ודעת שמואל דכולי עלמא מודו דבשנת היובל עצמה אינו יכול להקדישה, דהא איכא קל וחומר, דאם הקדישה כבר יוצאה, דהרי אף לרבי שמעון דיוצאה לכהנים בחינם, מכל מקום יצאה מרשות ההקדש, כל שכן שעתה אין להקדש רשות עליה. וכתבו התוס' דמשום האי קל וחומר כולי עלמא מודו דדרשינן לקרא עד ולא עד בכלל. ורש"י כתב, דסבר שמואל דאף בלאו קל וחומר לא דריש רבי הכא עד ועד בכלל, משום דלא כתיב בהאי קרא "עד". ומבואר בגמ' דרב לא סבירא ליה הקל וחומר דשמואל משום דסבר דאליבא דרבי שמעון היובל לא הוציא כלל מרשות ההקדש. וביארו התוס' דאי סבר להאי קל וחומר, אף רבי היה מודה דדרשינן לקרא עד ולא עד בכלל. ועוד כתבו, דלא סגי בהא דרב סתר הקל וחומר בלא דאיכא קרא, משום דהוי אמינא דכיון דלא איירי קרא מהמקדיש בשנת היובל גופיה, שמא באמת אינה קדושה, או שמא פודאה בשוויה ולא בחמישים.

2) אי נימא דבשנת היובל גופה אינה קדושה כלל, הרי שנות היובל הם רק ארבעים ותשע שנים, וכשנחלק חמישים שקלים לארבעים ותשע שנים הרי עולה לכל שנה שקל ופונדיון, ואף דבשקל הנותר איכא רק ארבעים ושמונה פונדיונים, אין התורה מדקדקת לכתוב פונדיונים לבדם. והיינו דווקא אי נסבור כרבנן דשנת היובל נמנית לעצמה, דאי נימא כרבי יהודה דעולה לכאן ולכאן, הרי איכא רק ארבעים ושמונה שנים להקדשו ועולה לכל שנה שקל ושתי פונדיונים. ואי נימא דבשנת היובל גופה נמי קדושה, אי נסבור כרבנן הרי יש חמישים שנים להקדשו ועולה לכל שנה שקל. ואם נסבור כרבי יהודה דשנת היובל נמנית לכאן ולכאן, עולה סלע ופונדיון לשנה.

יג. 1) לדעת שמואל אתי למימר דכל שנת היובל לא גואלין משום דההקדש אינו חל. ולרב שההקדש כן חל בשנת היובל, אין כוונת מתניתין לשנה הסמוכה ליובל, אלא קאי אאחת מן השנים שאחרי היובל, דאין גרעון כסף על פחות משנה שלימה. ודין זה נלמד מדכתיב "וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות".

2) היכא דהוא ריוח להקדש לא לחשב חודשים, כגון לענין גרעון בשאר שנים, אין מחשבין, כדכתיב "על פי השנים הנותרות". והיכא דהוא ריוח להקדש כן לחשב חודשים, כגון המקדיש בפלגא דארבעים ושמונה, דאם לא יחשבו את החודשים הרי יש שנתיים ויש גרעון כסף, מחשבים את החודשים ונחשב כפחות משנתיים ומשלם את כל דמיה בלא גירוע. וילפינן לה מדכתיב "וחשב לו הכהן" ודרשינן מכל מקום.

3) שיעור זרע שעורים היינו מקום שאפשר לזרוע בו כור שעורים במפולת יד ולא במפולת שוורים, דאילו מפולת שוורים כיון דנופל הרה זרע, סגי בקרקע יותר קטנה. וכן בעינן דווקא בזרע בינוני ולא עבה ולא דק. וביאר רש"י, דעבה היינו דבעינן הרבה זרע לזריעה, דלכור זרע סגי בקרקע קטנה, ודק היינו זרע דבעינן ממנו מעט, דבעינן קרקע מרובה לזרע חומר. והמקדיש פחות משיעור זה, נידון הוא לפי החשבון של זרע חומר לכור. וילפינן לה מדכתיב "שדה", מכל מקום.

4) אם הנקעים אינם עמוקים עשר טפחים או טרשין שאינן גבוהים עשרה טפחים, חשיבי מן הקרקע ומשערים ופודין אותו עם הקרקע. ואם הם גדולים מעשרה טפחים. אם ראויים הם לזריעה, נידונים בפני עצמן כפי השיעור של זרע חומר שעורים. ואם אינם ראויים לזריעה, הרי נידונים בשוויים.

5) חייב ליתן את כל הפדיון ביחד, ואינו יכול ליתן על כל שנה ושנה בפני עצמה בזמנה. וילפינן לה מדכתיב "וחשב לו הכהן את הכסף", עד שיהא כולו כסף.

יד. 1) איש המקדיש את שדה אחותו, אם גאלה בנו חוזרת איליו ביובל, דהא כתיב "ואם מכר את השדה לאיש אחר", פרט לבן שאינו אחר. אבל גאלה אחר, הרי מתחלקת ביובל לכהנים, כדכתיב להדיא בקרא. והוא הדין אם אחיו גאלה הרי מתחלקת לכהנים, וילפינן לה מדכתיב "לאיש". ולענין בת נמי מסקינן דכאחר דמי. ואשה המקדישה, איכא ספק בגמ' מי לא חשיב גבה אחר, האם בעלה היורשה אפילו במקום בן, או דהבן חשיב טפי משום דירש אפילו בראוי.

2) בגמ' אמרינן דאיכא קל וחומר שיגיע לכהן, דמה הכהן זוכה בשל אחרים, בשלו לא כל שכן. וכתבו התוס' דהאי קל וחומר פריכא וכדמסקינן בסוף מסכתין. ומאי דסלקא דעתין דאינו מתחלק לכהנים, הוא משום דהוי ילפינן לה בגזירה שוה דכהן כהן מגול הגר, דהתם הרי איכא למילף מקרא ד"איש את קדשיו לו יהיה", דיכול להקריב בעצמו את האשם ויזכה אף בקרן וחומש. ולהא הוצרכנו ללמוד מדכתיב "לכהן תהיה אחותו" דווקא אחותו שירש מאביו תהיה שלו, אבל מה שקיבל בכח הקדש דשדה אחוזה אינו נידון כאחוזה אלא מתחלק לכל הכהנים. וכתבו התוס', דמהך דרשא גופא ילפינן נמי לגול הגר דאם הכהן גול, אינו יכול לעכב לעצמו הקרן והחומש אלא מתחלק הוא לכל הכהנים.